

ναίης τοῦθ', ὅπερ ἐγὼ ἐφθην εἰπὼν περὶ τοῦ συγγραφέως τῶν Σπεισιωτικῶν, ὅτι: « Φαίνεται οὐ πάνυ τι προσχῶν τὸν τοῦ Γεωγράφου χωρίον ».

Τελευταῖον δὲ εὐθαρσῶς ὁ ἐπικριτής μου χωρῶν, καὶ οἶονεὶ βρενθυόμενος ἐπὶ τῇ καλλίστῃ νίκῃ, ἦν κατ' ἐμοῦ ἦρατο, ἐπιτίθησι καὶ τὴν κορωνίδα τῆς ἐπικρίσεως αὐτοῦ, ἐπιφωνῶν μοι καὶ αὐτὸς ἐξ ὧν ἐγὼ ἔλεγον ἐκ προοιμίων περὶ τῶν τοῦ κ. Ἀναργύρου γεωγραφικῶν πταισμάτων, τὰ περικεκομμένα ταῦτα: « Ὅσω καλὸν καὶ ὀνήσιμόν ἐστι τὸ ἐπικρίνειν τὰ τῶν ἄλλων ἔργα, τοσούτῳ ἐπίφογον καθέστηκεν τὸ περιπίπτειν τὸν ἐπικρίνοντα εἰς πταίσματα μείζονα, ὧν αὐτὸς ποιεῖται τὸν ἔλεγχον » κτλ. ». Ἀλλ' ἐπειδὴ τοῖς γενναίοις νικηταῖς πρόσκειται αἰεὶ καὶ ἡ ἐξοχος ἀρετὴ τοῦ συμπαθῶς διακείσθαι τοῖς νενικημένοις, καὶ δεομένων αὐτῶν εὐμενῶς εἰσκακοῦν, τοῦτο δὴ χάριν καὶ γὰρ τὸν ἐμὸν καθικετεύω νικητὴν, πρὸς τῆς Καδμείας νίκης αὐτοῦ ταύτης, ὑποσχέσθαι μοι τὰς ἀκοάς, καὶ τινα παλαιὸν λόγον, ὃν ταπεινῶς ἀντιφωνήσω αὐτῷ, ἐνωτίσασθαι, τουτονί: « Ἀσκεπτῶς οὐ δεῖ προπετεῖν ἐν τῷ κρίνειν, ἔμπροσθεν δὲ βουλευέσθαι, μὴδὲ τῷ σπεύδειν τῷ λογισμῷ, παρ' οὗ δεῖ λέγειν, ἀλλὰ βραδύνοντάς τε καὶ μέλλοντας, τὴν ὁρμὴν ἀκριβῶς πεπονημένους, καὶ μὴ πρὸς χάριν μεταβάλλεσθαι ἥττον γὰρ τοῦ ἀβούλου τὸ εὐμετάβουλον καὶ τοῦ προπετοῦς τὸ κοῦφον » (α).

Ταῦτα ἀπαντᾷ πρὸς τὸν γυμνασιάρχην κ. Κουπιώρην ἰδιώτης ἀνὴρ ὁ **Ι. ΣΑΚΚΕΛΙΩΝ**.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΕΝ ΣΥΡΑ ΣΧΟΛΕΙΩΝ.

Τὸ περὶ τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως ζήτημα πολλοὶ ἀνέκαθεν ἐπραγματεύθησαν ἐν τῇ Πανδώρα, ἐπιθυμοῦντες νὰ συντρέξωσιν εἰς τὴν προσφυστέραν ῥύθμιν τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ συστήματος. Ἐπειδὴ δὲ σήμερον γίνεται λόγος εἰς σκέπτεται σπουδαιότερον ἢ ἄλλοτε ἡ κυβέρνησις περὶ τῆς ῥυθμίσεως ταύτης, παρακαλέσαμεν τὸν Κ. Γ. Γ. Παπαδόπουλον νὰ ἐπιτρέψῃ νὰ δημοσιεύσωμεν μίαν αὐτοῦ ἐκθεσιν περὶ τῶν ἐν Σύρῃ σχολείων, ὑποβληθεῖσαν περὶ τὰ τέλη τοῦ 1863 ἔτους. Ναὶ μὲν ἡ ἐκθεσις αὕτη ἀφορᾷ ἰδίως τὰ σχολεῖα ἐκεῖνα, ἐπειδὴ ὁμοῦς ἐξ αὐτῶν λαμβάνων ἀφορμὴν ἐμφιλοχωρεῖ καὶ εἰς γενικώτερα, φρονοῦμεν ὅτι θέλει συντελέσει εἰς τὴν διαφώτισιν πολλῶν ζητημάτων τῆς μέσης παιδείας. Γνωστὸν ἄλλως τε ὅτι τὸ ἐν Ἑρμουπόλει γυμνάσιον νοσεῖ ἀπὸ τινος, καὶ ὅτι τῆς νόσου θεραπεία ἐκρίθη ἡ διακοπὴ τῆς ἐν αὐτῷ διδασκαλίας· ἀλλ' ἐπειδὴ λυπηρὰν νομίζομεν τὴν πράξιν τοῦ φαρμάκου τούτου ἐν πόλει τιμῶσῃ τὴν παιδείαν, ἐλπίζομεν ὅτι ἡ ἐκθεσις ἦν τινα σήμερον δημοσιεύομεν θέλει διευκολύνει τὰς περὶ τοῦ γυμνασίου τούτου ἀποφάσεις τῆς ἐξουσίας.

Κατὰ τὴν ὑπ' ἀριθ. 2074 καὶ ἀπὸ 14 φθίνον-

(α) Βλ. Δημοκρ. Ἀδδερ. Λείψ. σελ. 328, ἐκδ. F. G. Aug. Mullachii.

τος διαταγὴν τοῦ ὑπουργείου, καὶ τοὶ βραδέως περιελθούσης μοι αὐτῆς, ἔσπευσα νὰ ἐπιθεωρήσω πάντα τὰ δημόσια ἐν Σύρῃ σχολεῖα καὶ τὰ πλείστα τῶν ἰδιωτικῶν. Συνιδὼν δὲ τὰ ἐν αὐτοῖς ἐπανορθωτέα συνεκάλεσα τοὺς κυρίους καθηγητὰς καὶ διδασκάλους τοῦ Σχολείου καὶ Γυμνασίου εἰς συνεδρίαν, ἧς ἐπισυνάπτω ἐνταῦθα τὰ πρακτικὰ ἐν πρωτοτύπῳ ὑπὸ στοιχ. Α'. τοὺς δημοδιδασκάλους καὶ τὰς δημοδιδασκαλούς τῶν τε δημοσίων καὶ ἰδιωτικῶν δημοτικῶν σχολείων εἰς ἰδίαν συνεδρίαν, ἧς ἐπίσης ἐπισυνάπτω ἐνταῦθα τὰ πρακτικὰ ἐν πρωτοτύπῳ ὑπὸ στοιχ. Β'. τοὺς διευθυντὰς τῶν ἰδιωτικῶν ἐλληνικῶν σχολείων εἰς ἰδίαν συνεδρίαν, ἧς ἐπισυνάπτω τὰ πρακτικὰ ὑπὸ στοιχ. Γ'. ἐν πρωτοτύπῳ, ὀλίγου λόγου ὄντα ἄξια διὰ τὴν ἑλλειψίν τῆς πρὸς ἀλλήλους εἰλικρινείας τῶν προσκληθέντων. Τέλος συνεκάλεσα εἰς κοινὴν συνεδρίαν τὰς ἐφορίας τῶν τε τῶν δημοτικῶν σχολείων καὶ τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως, παρόντων τοῦ τε δημάρχου καὶ τοῦ γραμματέως τῆς νομαρχίας, τοῦ νομάρχου ἀπόντος εἰς περιοδείαν καὶ ἀφοῦ δεόντως ἐξέθεσα τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἐμῆς ἐπιθεωρήσεως, τὰς ἐμὰς γνώμας καὶ τὰς ἐκ τῆς κοινῆς συσκέψεως περὶ τῶν παρατηρηθεῖσων ἐλλείψεων, περὶ ὧν οἱ πάντες συνωμολόγησαν, προέτεινα τὰ εἰς ἐπανόρθωσιν τῶν κακῶς ἐχόντων προσφορώτερα μέσα, καθ' ὅσον ἀναφέρονται εἰς τὰς τοπικὰς ἀρχάς. Εὐρὼν δὲ τοὺς πάντας προθύμους ὑπέβαλον καὶ ἐγγράφως εἰς τὴν νομαρχίαν ἐκθεσιν περὶ τε τῶν ἐλλείψεων καὶ περὶ τῶν εἰς ἀναπλήρωσιν αὐτῶν ἀπὸ κοινοῦ κριθέντων, παρακαλῶν τὴν νομαρχίαν νὰ συντρέξῃ διὰ τῶν ἀρμοδίων ἀρχῶν καὶ μέσων, ὅπως αἱ μᾶλλον κατεπέιγουςαι τῶν ἀναγκῶν θεραπευθῶσι.

Ὅθεν λείπεται μοι μόνον νὰ ἐκθέσω ἀκριβεστερον εἰς τὸ ὑπουργεῖον αὐτὰ τὰ κατὰ διαταγὴν αὐτοῦ πεπραγμένα μοι κατὰ τὴν ἐπιθεώρησιν τῶν ἐν Σύρῃ Σχολείων.

Α.

1. Γενικώτεραι ἐλλείψεις

Περὶ τῶν δημοτικῶν σχολείων.

α) Ἐν ταῖς δημοτικαῖς σχολαῖς παρατηρήθη, ὅτι ὁ κατὰ δυσμοίριαν ἐπικρατήσας παρ' ἡμῖν λίαν ὕλικὸς μηχανισμὸς τῆς διδασκαλίας, οὐδόλως συντελῶν εἰς τὴν αὐτόθυμον διέγερσιν τοῦ παιδικοῦ νοῦς, διατηρεῖ αὐτὸν εἰς παθητικὴν τινα κατάστασιν ὅθεν εἶναι ἀφευκτὸς ἀνάγκη ἀπλοποιήσεως τῆς μεθόδου, κατὰ τὰς ἐν τῇ πεπολιτισμένῃ Εὐρώπῃ τελειοποιήσεις. Παρακλήθησαν δὲ οἱ δημοδιδάσκαλοι νὰ μεταχειρίζωνται μᾶλλον εἰς τὴν διδασκαλίαν τῶν μαθημάτων τὴν διὰ τῆς λεγομένης ἀ-

ναπτύξεως τῶν ἰδῶν ἐκθεσιν· διότι σήμερον ἐν γένει ἀναλίσκεται παρ' ἡμῖν διπλάσιος καὶ τριπλάσιος χρόνος, ἢ ὅσος ἀπαιτεῖται, ὅπως ὁ παῖς ἐκμάθῃ τὴν ἀνάγνωσιν.

β.) Λίαν ἐπιβλαβὴς εἶναι ἡ παρὰ τὸν καίμενον νόμον παράλειψις, ἐν πᾶσι τοῖς σχολείοις, ὅσα ἐπεσκέφθην, τῆς γυμναστικῆς καὶ τῆς ᾠδικῆς καὶ ἡ ἀτελεστάτη καὶ ἐν τισι μόνον σχολείοις διδασκαλία τῆς ἱστογραφίας· ἐτι δὲ ἡ μεγίστη περὶ τὴν ὀρθὴν καλλιγραφίαν ἀμέλεια. Καὶ περὶ μὲν τῶν λοιπῶν μαθημάτων, διὰ τὴν ἀπειρίαν τῶν διδασκόντων, ὀλίγη τις βελτίωσις δύναται νὰ ἐπέλθῃ καὶ περὶ ταύτης εἶπον τὰ ἀναγκαῖα· ἀλλ' ἔργον τῆς Κυβερνήσεως εἶναι νὰ ὀργανίσῃ σκοπιμώτερον τὰ τοῦ διδασκαλείου καὶ νὰ εἰσαγάγῃ καὶ παρ' ἡμῖν τὴν πρὸ τοῦ διορισμοῦ τοῦ δημοδιδασκάλου διετὴ ἔστω καὶ ἐνιαυσίαν δοκιμασίαν (stage). Περὶ δὲ τῆς γυμναστικῆς, ἥς ἡ ἔλλειψις καταφθίνει καὶ εἰς αὐτάς τῶν μαθητευομένων τὰς ὕψεις, κρίνω ἄφυσκτον ἢ νὰ ἐνοικιασθῇ ἀγρὸς παρὰ τὴν πόλιν, ὅστις περιτοιχισθεὶς θέλει ὀργανισθῇ εἰς κοινὸν γυμναστήριον, ἐν ᾧ κατὰ τεταγμένας ἡμέρας καὶ ὥρας, ἰδίᾳ ἐν ἐκάστῳ προγράμματι ὀρισθησομένης, θέλουσι γυμνάζεσθαι ὑπὸ εἰδικοῦ διδασκάλου, παρόντων δύο εὐταξιῶν, πάντων ἐν γένει τῶν ἐν Σύρῳ σχολείων οἱ μαθηταὶ ἢ μᾶλλον, πλὴν τούτου, νὰ κατασκευασθῶσιν ἐν ταῖς αὐλαῖς τῶν διδασκῶν, ὅσα ἔχουσιν αὐλάς, μερικὰ γυμναστήρια, ἐν οἷς δύο τοῦλάχιστον διδάσκαλοι, μετὰ τῶν ἀρμοδίων ἐπιστατῶν, θέλουσι διδάσκει καὶ ἀσκεῖ τοὺς μαθητάς. Πρὸς ἐκάτερον δὲ τῶν σκοπῶν τούτων κρίνω ἄφυσκτον νὰ πεμφθῇ ἐντεῦθεν ὁ Κ. Ὀττεντόρφος, ἀνὴρ δεδοκιμασμένης ἱκανότητος καὶ ἐμπειρίας περὶ τε τὴν παιδαγωγικὴν καὶ τὴν ὑγεινὴν γυμναστικὴν, ὅπως ὀργανίσῃ τὰ γυμναστήρια καὶ ὀδηγήσῃ εἰς τὰ περὶ τῶν γυμνασίων· περὶ δὲ τούτου ὑπεσχέθη ὁ δῆμαρχος, ὅτι ἀσμένως θέλει καταβάλλει τὴν ἀπαιτουμένην δαπάνην.

γ.) Εἰς τινὰ σχολεῖα παρατηρήθη μεγάλη ἐλλείψις καθαριότητος, διὰ συνέστησα τὴν ἐπὶ τούτῳ ἐπιθεώρησιν τῶν μαθητῶν.

δ.) Μέγα προκύπτει σκάνδαλον ἐν τοῖς ἐν Σύρῳ σχολείοις καὶ βλάβη εἰς τοὺς μαθητάς ἐκ τοῦ παραδεδομένου τρόπου τῆς κατὰ τριμηνίαν ἐν τῷ δημομαρχεῖῳ εἰσπράξεως τῶν διδασκῶν· ὅθεν κατὰ τὴν ἀρχὴν πάσης τριμηνίας ἐπιγίνεται διακοπὴ σχεδὸν ὀλική καὶ δεκαπενθήμερος, καθ' ἣν ἐναγωνίως καὶ βραδέως καταβάλλονται τὰ δίδακτρα. Διὸ εἶναι κατεπείγουσα ἀνάγκη νὰ ἐπινοηθῇ ἄλλος τρόπος εἰσπράξεως, τοῦλάχιστον ὁ καθ' ἑξαμηνίαν. Ἀλλ' ἐν γένει νομίζω, ὅτι πρέπει νὰ προβλέψῃ περὶ τούτου ἡ νομοθεσία, διότι πικταχρὺ τὸ κακὸν, ἢ

τὸ σκάνδαλον, δὲν εἶναι ἀνάλογον τοῦ ἐκ τῶν διδασκῶν ποσοῦ, ὅπερ ἐν Σύρῳ εἶναι ὠρισμένον εἰς 20—22 δρ. κατὰ ἑκατὸν μαθητάς.

ε.) Αἱ ἀπουσίαι τῶν μαθητῶν εἶναι ἐν γένει πλείσται, μάλιστα ἐν τισι σχολείοις· ὅθεν νομίζω ὅτι ἡ ἀρχὴ πρέπει νὰ ἐπιληφθῇ τοῦ κακοῦ τούτου καὶ νὰ παράσχῃ τελεσφόρον συνδρομὴν εἰς τοὺς διδασκάλους, ὅπως περιστείλωσιν αὐτό.

ς.) Πολλοὶ τῶν μαθητῶν στεροῦνται βιβλίων καὶ ἱκανοὶ δι' ἀπορίαν· διὸ εὐκταῖον εἶναι ὁ δῆμος, ὡς ἄλλοτε ἔπραττε, νὰ χορηγῇ δι' ἐπὶ τούτῳ ἐπιτροπῆς ἀριθμὸν τινὰ βιβλίων εἰς τοὺς ἀπόρους· τοῦτο δὲ ὑπεσχέθη φιλοτίμως ὁ δῆμαρχος.

Ἐπειδὴ κατάλογος τῶν ἐγκεκριμένων βιβλίων, καὶ τὰ ἐζήτησεν αὐτὸν τὸ συμβούλιον παρὰ τοῦ ὑπουργείου, δὲν ἐδόθη ἔτι, ἀκριβῶς δὲν γινώσκω τίνα εἶναι τὰ ἐγκεκριμένα βιβλία. Τινὰ τῶν ὧν εἶδον εἶναι πάντως λίαν ἀκατάλληλα πρὸς παιδαγωγίαν, ὁ κώδικς τῆς ἀνατροφῆς· πέποιθα δὲ ὅτι ἱκανὰ εἶναι ἐκ τῶν μὴ ἐγκεκριμένων, διότι πολλοὶ δὲν σημειοῦσιν ἐν τοῖς προγράμμασιν πάντα τὰ βιβλία, ὧν ἐπιβάλλουσι τὴν ἀγοράν εἰς τοὺς μαθητάς. Ἐν γένει δὲ πολλοὶ κραυγάζουσιν ἐν Σύρῳ κατὰ τῆς καπηλείας τῶν βιβλίων· ἀλλὰ πολλοὶ τῶν εἰδότην φρονοῦσιν, ὅτι τὸ κακὸν κείται ἐν μέσσις ταῖς Ἀθήναις.

ζ.) Αἱ δυνάμεις τῶν μαθητῶν εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον ἀσύμμετροι καὶ ὡς πρὸς τοὺς μαθητάς τῆς αὐτῆς τάξεως ὡς πρὸς τὸν ὑπὸ τοῦ νόμου ἀπαιτούμενον βαθμὸν τῆς τάξεως· ἐκ δὲ τῆς παρ' ἀξίαν κατὰξίως προέρχονται οἱ παρ' ἀξίαν προβιβασμοὶ, ἢ μάλιστα αὕτη τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως.

η.) Πολλὰ τῶν προεκτεθεισῶν ἐλλείψεων θέλουσιν ἐκλείψει, ἂν ἡ παρὰ τῆς κυβερνήσεως ἐποπτεία γίνηται συνεχεστέρα καὶ τακτικωτέρα. Ἀλλὰ καὶ ἡ τοπικὴ ἐπιβλέψις πρέπει νὰ ἀποδῇ τελεσφοροτέρα· διότι ἡ διὰ τῶν ἐπιθεωρητικῶν ἐπιτροπῶν εἶναι ὀλίγου λόγου ἀξία. Ἀλλ' ἡ ἔλλειψις ἱκανῆς καὶ σκοπύμου ἐπιθεωρήσεως τῶν ἐν Σύρῳ σχολείων εἶναι ἤδη τοσοῦτον ἐπαισθητὴ, ὥστε εἰς τὴν συνείδησιν τῶν πολιτῶν ὠρίμασεν ἡ πρόθεσις τοῦ νὰ διορισθῇ ὑπὸ τοῦ δήμου ἐμμισθός τις ἐφορος, τοῦτο κύριον ἔχων ἔργον, συνεννοούμενος, ὅσάκις εἶναι ἀνάγκη, μετὰ τῆς ἐπιθεωρητικῆς ἐπιτροπῆς καὶ τῶν λοιπῶν ἀρχῶν. Τὸ δὲ μέσον τοῦτο μοὶ φαίνεται λίαν κατὰλληλον, ἂν μάλιστα οὗτος ἔχῃ ὑφ' ἑαυτὸν καὶ ἓνα ἢ δύο ἀξιολογὺς κλητῆρας.

2. Μερικώτεραι ἐλλείψεις.

α.) Ἐν τῷ κεντρικῷ δημοτικῷ σχολεῖῳ φοιτῶσι 340 μαθηταὶ, ὧν 281 εἰς τὸ κατώτερον τμήμα, καὶ 59 εἰς τὸ συνδιδασκτικόν, οὐ τινοὶς τὸ ἀχροατήριον

είναι στενόχωρον· ἡ ἡλικία εἶναι, κατὰ μέσον ὄρον, ἀπὸ 6—12 ἐτῶν, ὅπερ εὐχάριστον. Ἀλλ' ἐν τῇ πόλει εἶναι ἐπαισθητὴ ἡ σύστασις ἐφηβικοῦ σχολείου (*des adultes*). Αἱ ἀπουσίαι εἶναι συνήθως 11 0/0, οἱ δὲ προβιβάσμοι 10 0/0.—Εἰς τὸ συν-διδασκτικὸν τμήμα φοιτῶσι μᾶλλον ἄποροι παῖδες, διότι οἱ λοιποὶ διδάσκονται ἐπὶ διδάκτραις ἰδίαις, ἢ ἐν ἰδιωτικοῖς σχολείοις. Ἡ καθαριότης τῶν μαθητῶν πολὺ ἀπολείπεται τοῦ δέοντος. Τὰ εἰς χεῖρας τῶν μαθητῶν βιβλία δὲν εἶναι ὅλα κατ'ἀλληλα· ἡ δὲ ἀνάπτυξις τῶν ἰδεῶν ἱκανῶς καθυστερεῖ· ὅθεν ὅπως κατὰ τι εὐοδωθῇ, κρίνεται καλὸν νὰ προστεθῇ εἰς τὴν σχολὴν συλλογὴ εἰκόνων ὡς ἀντικειμένων εἰδικῆς ἀναπτύξεως ἰδεῶν. Τοιαύτη τις παρὰ τῷ Hachette ἐν Παρισίοις δημοσιευθεῖσα τιμᾶται 140 φρ.

β.) Ἐν τῷ τῆς δυσμικῆς π.λ.υρᾶς σχολείῳ φοιτῶσι 210 μαθηταί, ὧν 54 εἰς τὸ συνδιδασκτικὸν τμήμα· ἡ κατὰ τάξεις ἐγγραφή εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον σύμμετρος· ἡ ἡλικία, κατὰ τὴν σημείωσιν τοῦ διδασκάλου, κατὰ μέσον ὄρον, ἐτῶν 7. Ἀλλ' οἱ μαθηταὶ εἶναι ὅλοι ἐν γένει μᾶλλον ἀκάθαρτοι εἰς τοῦτο σχολεῖον· αἱ ἀπουσίαι κατὰ τι πλείονες. Μεταξὺ τῶν βιβλίων, ἐνταῦθα καὶ ἀλλαχοῦ, εὖρον γραμματικὴν τοῦ Βλαστοῦ, καὶ χρηστομάθειαν Περιδου, ἅτινα ἀγνοῶ, ἂν ἦναι ἐγκεκριμένα. Οἱ μαθηταὶ ἠδυνήθησαν νὰ ψάλλωσιν ἐκ τοῦ προχείρου ὕμνον τινα, ὅπερ ὀφείλεται εἰς τὴν προθυμίαν τοῦ διδασκάλου.

Μερικόν, ἀλλὰ μέγα ἀτόπημα τοῦ σχολείου τούτου εἶναι τὸ ἐξῆς· ἐν κοινῷ προστόῳ κεῖνται πλησιέστατα ἀλλήλαις αἱ θύραι αὐτοῦ τούτου καὶ τοῦ σχολείου τῶν κορασίων τῆς συνοικίας ταύτης. Ἐπειδὴ δὲ τοῦτο εἶναι πολλαχῶς ἀπρεπὲς καὶ ἐπιβλαβές, ἀπαιτεῖται νὰ κατασκευασθῇ διάτοιχος, δι' οὗ ἱκανῶς ἀποχωρίζεται ἡ εἴσοδος τῶν κορασίων ἀπὸ τῆς τῶν ἀρρένων. Ἐπειδὴ δὲ πρὸ τοῦ προστόου κεῖται καὶ δημοτικὸν οἰκόπεδον, πρέπει ὅσον τάχιστα νὰ περιτοιχισθῇ καὶ νὰ ὀργανισθῇ εἰς γυμναστήριον.

Τὸ ὀρφανοτροφεῖον δὲν ἐπισκέφθην δι' ἑλλειψίν χρόνου.

3. Σχολεῖα τῶν κορασίων ἐν γένει.

Τὰ σχολεῖα τῶν κορασίων περιέχουσι τὰς αὐτὰς σχεδὸν ἑλλείψεις· εὐκταῖον δὲ εἶναι τὰ εἰς χεῖρας τῶν κορασίων διδόμενα βιβλία νὰ ἦναι οἰκειότερα πρὸς τὸ γυναικεῖον φύλον. Περὶ δὲ τῶν χειροτεχνημάτων ἐν γένει παρετηρήθη, ὅτι τὰ στοιχειακὰ ἑλλειπῶς διδάσκονται ἐν πολλοῖς· ἐκ δὲ τῶν χρησίμων διδάσκονται μᾶλλον τὰ πολυτελῆ, ἐκ δὲ τῶν οἰκονομικῶν, ἥτοι τοῦ πλέγματος τῶν τετριμμένων, τοῦ ἐμβαλλώματος τῶν τετρουπημένων καὶ τοῦ διαρράματος τῶν ἐσχιμένων, οὐδὲν διδάσκε-

ται, ὅπερ εἶναι οὐσιωδестаτὴ ἑλλείψις. Δύνανται δὲ ν' ἀναπληρωθῇ, ἂν τις τῶν διδασκάλων μαθητεύσῃ ἐπὶ τινος μῆνας ἐν τῷ Ἀρσακείῳ, παρὰ τῇ ταῦτα καλῶς διδάσκουσῃ Ἑλβετίδι, καὶ ἐπανελθοῦσα διδάξῃ τὰς λοιπὰς. Τοῦτο συνέστησα τῷ δημάρχῳ.

Πρὸς τούτοις παρετηρήθη, ὅτι εἰ καὶ ὁ δῆμος εἶναι πρωτοβάθμιος, ἐκ τῶν τριῶν διδασκαλιστῶν τῶν διευθυνουσῶν σχολεία, μίαν εἶναι δευτεροβάθμιον καὶ αἱ δύο τριτοβάθμιαι. Τοῦτο δὲ προήλθε ἰσως διότι οἱ Ἑρμουπολῖται προτιμῶσι τὰς ἐν Ἑρμουπόλει διδασκείας· ἀλλὰ χωρὶς ν' ἀδικηθῇ ἡ ἐν τῷ κεντρικῷ σχολείῳ πρὸ 22 ἐτῶν διδάσκουσα τριτοβάθμιος, εἶναι δυνατόν διὰ διορισμοῦ ἱκανῶν τέρων καὶ τινων μεταθέσεων νὰ ὑψωθῇ ἡ ἐν τοῖς σχολείοις διδασκαλία.

4. Μερικώτεραι παρατηρήσεις.

α.) Εἰς τὸ κεντρικὸν σχολεῖον φοιτῶσι 191 κοράσια, ὧν 32 εἰς τὸ συνδιδασκτικόν· οἱ κατ' ἔτος προβιβάσμοι, 25—30, δὲν γίνονται βεβαίως κατ' ἀκρίβειαν. Ἐπισυνάπτονται δὲ δοκίμια καθ' ὑπαγώρευσιν γραφῆς ὑπὸ στοιχ. Δ.

β.) Εἰς τὸ τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς σχολεῖον φοιτῶσι περὶ τὰ 90 κοράσια· αἱ μὲν συνήθεις ἀπουσίαι περὶ τὰς 20, οἱ δὲ κατ' ἔτος προβιβάσμοι 15—20.

Ἀλλὰ τὸ κατὰστημα εἶναι κάκιστον· ὑπερκείμενον δὲ κοπραγωγῶν, εἶναι ὑγρὸν, ζοφερὸν καὶ κάκιστα τοποθετημένον· ὅθεν εἶναι ἀνάγκη νὰ μετατεθῇ ὅσον τάχιον, ἵνα μὴ βλάπτηται ἡ ὑγίεια τῶν κορασίων, ἅτινα διὰ ταῦτα πολλάκις ἄπεισι.

γ.) Εἰς τὸ τῆς δυσμικῆς ἄκρας σχολεῖον φοιτῶσιν 145 κοράσια, ὧν 28 εἰς τὸ συνδιδασκτικόν· προβιβάσμοι δὲ κατ' ἔτος 12—15. Ἀλλ' ἐκ τῶν 145 μαθητριῶν μόνον 20 εὖρον παρούσας, ἕνεκα τοῦ περὶ τὴν εἰσπραξίν τῶν διδάντρων ἀνενεχθέντος ἤδη ἀτοπήματος, ὡς εἶπον οἱ διδάσκαλοι.

δ.) Νηπιακόν. Τῆς νηπιαγωγίας ἀγνώστου οὐσῆς παρ' ἡμῖν καὶ οὐδαμοῦ διδασκομένης, οὕτω καλοῦνται ἀλληλοδιδασκτικά τινα σχολεῖα, εἰς ἃ φοιτῶσι κατωτέρας ἡλικίας παιδία. Ἡ ἑλλείψις δὲ αὕτη εἶναι λίαν οὐσιώδης καὶ ὡς πρὸς τὴν Ἑρμούπολιν, ἀλλὰ μέχρις οὗ ἡ Κυβέρνησις προνοήσῃ τὰ δέοντα, δύναται ν' ἀναπληρωθῇ, ὡς ἀνεπληρώθη ἤδη ἐν Πειραιεὶ διὰ τῆς φιλοστόργου μερίμνης τοῦ αὐτόθι δημάρχου. Πρέπει δηλονότι καὶ ὁ δῆμος Ἑρμουπόλεως νὰ πέμψῃ τινὰ τῶν εὐπαιδευτῶν διδασκαλιστῶν πρὸς τὴν Κυρίαν Χίλλ, τὴν μόνην ἐν Ἑλλάδι κατέχουσαν τὴν νηπιαγωγίαν, ὅπως διδάχθῃσα ὀργανίσῃ ἐπανελθοῦσα νηπιαγωγεῖον. Ὁ δὲ δήμαρχος Ἑρμουπόλεως ὑπεσχέθη τοῦτο. Τὸ δὲ περὶ αὐτοῦ λόγος σχολεῖον περιέχει 87 νήπια διδασκόμενα κατὰ δυστυχίαν τὰ ἐν τοῖς ἀλληλοδιδασκτικοῖς ἐπὶ πινάκων καὶ βιβλίων. Ἡ δὲ διδάσκουσα ἔχει διὰ

τοῦτο ἀνάγκην πρωτοσχόλων, ἃς λαμβάνει ἐκ τοῦ παρακειμένου κεντρικοῦ σχολείου τῶν κορασίων, ἀλλὰ δυσκόλως παραχωρουμένας ὑπὸ τῆς διευθυνούσης αὐτά.

ς. Σχολεῖα τῆς ἀνω Σύρου.

α) *Τῶν ἀρρένων* φοιτῶσιν εἰς αὐτὸ 170 μαθηταί· ἡ κατὰ τάξεις ἐγγραφή εἶναι λίαν ἀσύμμετρος διὰ τὸ πλῆθος τῶν ἀπουσιῶν, αἵτινες εἶναι περὶ τὰς 40 καθ' ἑκάστην. Οἱ δὲ μαθηταὶ διακρίνονται ἐξ ἰδιαιτέρας τινος ἐπιχωριαζούσης προφορᾶς τῆς ἐλληνικῆς. Ἀλλ' ἡ στέγη ἔχει ἀνάγκην ἐπισκευῆς καὶ οἱ τοῖχοι ἐπιχρίσεως· περὶ δὲ τῶν βιβλίων, τινὰ τῶν ἐν τῷ ἐπομένῳ § ἀνενεχθησομένων εἶναι κοινὰ καὶ εἰς τοῦτο τὸ σχολεῖον.

β) *Τῶν κορασίων*. Εἶναι ἐγγεγραμμένα 88 κοράσια, πλεῖστα ὅμως εἶναι συνήθως ἀπόντα. Ἀλλ' ἐν αὐτῷ, πλὴν τοῦ κακοῦ τούτου, συμβαίνει καὶ ἑτέρα λίαν οὐσιώδη ἀτοπήματα· ἡ διδασκαλὸς εἶναι ἠναγκασμένη νὰ εἰσάγῃ βιβλία ἄλλα παρὰ τὰ ἐγκριμένα, ἐκ διαταγῆς τοῦ ἐπισκόπου τῶν δυτικῶν, ὧν τινὰ, ἄλλως καλὰ ὄντα, κακοσύντακτα καὶ σφάλματα γλωσσικὰ καὶ τυπικὰ περιέχοντα, οἷον· ὁ ἀριστος παῖς, διήγησις δημοδιδασκάλου τινος, κατὰ διαταγὴν τοῦ πανιερωτάτου πατρὸς Ἀλοῖσίου Μαρίας Βλάχκη, ἐπισκόπου Σύρου, ἀποστολικοῦ ἐπιτρόπου τῆς Ἑλλάδος ... πρὸς χρῆσιν τῆς νεολαίας Σύρου. Ἀθήνησι 1855· ὁ εὐγενής, ἦτοι παραινέσεις χρηστοθείας κλ. Ἐν Ἑρμουπόλει 1845. — Imprimatur. F. Al. Blancis, episcopus κλ. — ἱερᾶς ἱστορίας ἐπιτομὴ αὐτόθι 1861, ὧν ἀντίτυπα ἐπισυνάπτω ὑπὸ στοιχ. E 1, E 2, E 3, ὅπως καταδείξω τὴν περὶ τὰ τοιαῦτα ἀνωμαλίαν. Διότι ἡ ἐγκρισις καὶ εἰσαγωγὴ τῶν βιβλίων ἀνετέθη ὑπὸ τοῦ νόμου εἰς τὴν κυβερνήσιν· ἑτεροδόξου δὲ ἐκκλησίας ἡ ἐπίβλεψις πρέπει νὰ περιορίζηται μόνον εἰς τὴν κατήχησιν. Δὲν εἶναι δὲ ἐπιτετραμμένον τῇ διδασκάλῳ καὶ ἐγκριμένον βιβλίον, ἂν τύχῃ, νὰ εἰσαγάγῃ, ἄνευ τῆς ἀδείας τοῦ αὐτοῦ ἐπισκόπου.

Πρὸς τούτοις ἡ ὑπαρξὶς καὶ ἡ γειτνίασις τοῦ παρακειμένου σχολείου τῶν ἀδελφῶν τοῦ ἐλέους, ὅπερ δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐπισκεφθῇ διὰ τὴν σύμπτωσιν τῶν παρὰ τοῖς δυτικοῖς ἑορτῶν, (α) εἶναι πολλαχῶς ἐπιβλαβὴς εἰς τὸ ἡμέτερον· διότι ἕκαστον κοράσιον, ἀνατολικὸν ἢ δυτικόν, ἐπιπληττόμενον ἢ τιμωρού-

μενον, εὐρίσκει παρ' αὐταῖς ὑποδοχὴν καὶ προστασίαν· ὅθεν πηγάζουσι πολυεὶδῃ σκάνδαλα.

β) *Περὶ ἰδιωτικῶν δημοτικῶν σχολείων*· περὶ τῶν προσηρτημένων εἰς ἰδιωτικὸν ἐλληνικὸν σχολεῖον θέλω ἀναφέρει ἐν τῷ οἰκείῳ τόπῳ. Τινὰ δὲ τῶν κυρίως δημοτικῶν εἶναι ἱκανῶς συγκεκριτημένα καὶ γίνεται ἐν αὐτοῖς ἱκανὴ πρόοδος, διὰ τὸ εὐάριθμον καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἐκλεκτὸν τῶν μαθητῶν, ἴσως καὶ διὰ τὴν ἔνεκα τοῦ συμφέροντος μείζονα τῶν διευθυνόντων ἐπιμέλειαν.

Ἀλλὰ μετὰ λύπης παρατηρήθη ὅτι ἱκανὰ ὑφίστανται ἄνευ ἀδείας τῆς κυβερνήσεως, ἐξ ὧν τινὰ οὐ καλῶς διευθυνόμενα· διότι οἱ φεύγοντες τοῦ νόμου τὴν ἐπίβλεψιν δὲν ἔχουσι πάντως ἀξιέπαινον σκοπὸν. Ἐν τισιν φοιτῶσιν ἀνχμῖξ ἄρρενα καὶ θήλεα, ὅπερ ὡς πρόξενον κακῶν ἀπαγορεύει ὁ νόμος· ἐν ἄλλοις δὲ, καί τοι δι' ἀδείας ὑφισταμένοις, παρατηρήθη, ὅτι μετατίθενται ἀπὸ συνοικίας εἰς συνοικίαν ἄνευ ἀδείας τῆς διοικητικῆς ἀρχῆς· ἀλλαχοῦ, δὲ εἰ καὶ ἡ ἀδεια εἶναι περὶ θηλέων, φοιτῶσιν ἄρρενες, ἔφηβοι ἤδη καὶ διδασκόμενοι ὑπὸ γυναικός! κτλ. Καὶ τέλος τινὲς τῶν διδασκάλων, κατὰ τὰς ὁρισμένas τῆς διδασκαλίας τῶν ὥρας, καταλείπουσι τακτικῶς τὸ διδασκῆριον καὶ μεταβαίνουν εἰς ἰδίαν διδασκαλίαν· ὅθεν πλὴν τοῦ εἰς τὴν διδασκαλίαν καὶ τὴν τάξιν ἐπιγινόμενου κακοῦ, συμβαίνει καὶ ἄλλα σκάνδαλα προσβάλλοντα τὴν ἠθικὴν τοῦ σχολείου καὶ τῶν διδασκάλων· τῆς δὲ τοιαύτης καταχρήσεως παραδείγματα παρέσχον ἐνίοτε καὶ δημόσιά τινα σχολεῖα.

α) Τὸ ὑπὸ Φ. Ταραντίου διευθυνόμενον σχολεῖον ἀρρένων περιέχει 25 μαθητάς, συνδιδασκτικῶς διδασκόμενου, ἡ ἡλικία εἶναι σύμμετρος καὶ οἱ ἐξετασθέντες ἀπεκρίθησαν ἱκανῶς.

β) Τὸ ὑπὸ τῆς Ἑλένης Γλῆνης διευθυνόμενον νηπιακὸν σχολεῖον κορασίων περιέχει 24 κοράσια διὰ μικτῆς μεθόδου διδασκόμενα.

γ) Τὸ ὑπὸ τοῦ Κ. Γ. Ι. Κουκουλά διευθυνόμενον σχολεῖον περιέχει τμήμα νηπιακὸν καὶ ἀνώτερον, ἦτοι συνδιδασκτικόν. Περὶ τοῦ νηπιακοῦ ἐν γένει ἐπαναλαμβάνω ὅσα εἶπον περὶ τοῦ κεντρικοῦ· ἀλλὰ προστίθηναι ἰδίως, ὅτι ὁ Κ. Κουκουλάς εἶναι ἀνὴρ διδακτικὸς καὶ δεξιὸς καὶ μαντεύσας, οὕτως εἰπεῖν, εἰσῆγάγε καὶ τινὰ τῆς ἰδίας νηπιαγωγίας. Εἶναι δὲ πρόθυμος νὰ συντελέσῃ εἰς τὴν ἀποστολὴν διδασκαλίας τινος παρὰ τῇ Κ. Χίλλ, ὅπως μαθοῦντα εἰσαγάγῃ καὶ τὰ ἐλλείποντα ἐν τῷ σχολείῳ αὐτοῦ· εἰς τὸ ἄσμα εὖρον ἡσκημένα τὰ νήπια· τὰ δὲ τοῦ συνδιδασκτικοῦ ὡς συνήθως.

Τὰ ὑπὸ τοῦ Κ. Χούμη, Περδίκη, Χαλκιδίνου, Φραγκαύλη, διευθυνόμενα σχολεῖα καὶ ἱκανὰ ἄλλα δὲν ἐπεσκέφθην δι' ἐλλείψιν χρόνου.

(Ἔπεται συνέχεια.)

(α) 7 Ἰαν. 1864· μοὶ ἐστάλη ἔκθεσις, καθ' ἣν φοιτῶσι μαθηταὶ 110· ἡ ἡλικία, κατὰ μέσον ὄρον, ἐτῶν 9· ἡ διδασκαλία συνδιδασκτικὴ· προδιδάζονται δὲ καθ' ἑξαμηνίαν 25. Ἀπουσίαι καθ' ἑκάστην 25. — βιβλία· κατήχ. — ἱερ. ἱστορ. παιδικὰ μαθήματα — χρηστομάθ. — γραμμ. — γεωγρ. — Ἑλλ. ἱστορ. — διδάσκειται δὲ ἡ γαλλικὴ καὶ ἐργόχειρα· διδασκτρα δὲν λαμβάνονται· ἡ διευθύντρια λέγεται Angelique Villemur καὶ εἶναι μοναχὴ.